

de la fe que aytals. Apres o declara per obra de traycio. Primerament en conseyl, car algunes vegades ses deve quels adversaris vendran parlar ab lur Seynor o per espiar o per assayar o per enganar o per la propria afflictio a terminar o miuar o remediar, e conexeran aytals falsaris que, per ço que tracten, perex o pot perir la honor de Deu et de lur Rey e per amor de florins o de carlins consellyar li an les derroch seu en II maneres. La primera que caja en ira de Deus. Laltra en abominacio de poble seu et estrayn. E negun del jubijs de Deu en aytal cas nols refrene, dels quals per ignorancia negu nos pot escusar, car en totes generacions los mostre Deus axi, com mostra en nostre temps en lo passage de Tuniz. Pero diu la revelacio que daquests consellyers falses et traydors alguns ni a moxarts et maestres qui volen per lur maestria cobrir et palliar lo corromput enteniment que an, mas Deus, sil Rey es ver ministre seu, li fa conexer aytal falsari per si o per altre: especialment li fa conexer tota lo art ab que sajuda de II parts, car al Rey james no dira en aquell tractament cosa determinada, ço es consentit en aço, o no consintats, mas dara consellys o dira paraules generals et duptoses et que auram semblant de prudencia et de bona affectio, axi com si debie: Seynor, bo es que pensets en aço diligentment et que ajats bon conselly, esguardan segons lo temps que passat es, et ço que avets provat e les qualitats dels locs et de les gens et els trebayls et el perilyls que porien esdevenir. Daltra par ço es als adversaris sera favorable en amagat et plaserter de paraula palesament e alcunes vegades ab presents et acoylliments. E per ço obra en aquestes II maneres que de neguna de les parts no pusca caure, ço es que si ell Rey no consent als adversaris, nol pusca rependre ne carregar daul conselly, o si consent que majors sien los dons de l'altra part, en la qual cobra diu la revelacio no tan solament veen aquest falsari la honor de Deus mas la honor de la salut del Rey et del Regne et la honor et la fama de la nacio et de tots aquels qui son en son grau. E tot aço es inhumanitat, ço es diablia et bestialitat. Encara declara aço per obra de inic consentiment, car diu que aytals rics homens cova son de malfeytos, car robadors de camins et desgleyes et de Monestirs et ladres et omeyes et adultres et falses depositaris et semblants tots an refugi o recobre ab ells, la qual cosa no aurien si en ells avia no tan solament christianisme mas noblea dumanitat, mas car en ells no a sino diablia et bestialitat tot aço sofferen et mantenen, et aquesta es la rao per que dien les revelacions que son pus vils que altres, car mes viltats fan et pus leges axi com demonis et besties, et en re no sesforçen de semblar per obres les criatures que son nobles, axi com angels et cels homens qui servaren noblea dumanitat, no tan solament entre los christians mas entre gentils o pagans, de la qual cosa segons que diu l'escriptura seran ells mateys jutges en infern, et axi metex no o porien negar, car quils demanave si falco que no caças sino polets de loca seria noble, ells dirien que no, car faria obra de mila et a lo metex dirien de lebrer qui caças rates, ço es que seria trop vil, car faria obra de gat. E aquesta es la rao per que la revelacio diu que viven en mençonega, ço es quant a la opinio que an de si, car ells creyen esser pus nobles que altres de pus bayx grau et es lo contrari. E per aquesta falsa opinio declaren les revelacions que son desnaturats, car a ells es semblant que sien de mayor et pus alta natura queells altres, et toc aço es mençonega, car ni daltre començament devalen ni daltre materia son feyts, ni en altra manera engen-

rats, ni en la mort an mayor privilegi queells altres, ans son de pus vil condicio car hic ixen ab mayor pudor de cors et danima queells sotils. En la anima, car ab mala fama se van, e cels qui romanen dien que mala posa prengue aquella anima. Quant al cors per ço car aytant com es estat pus nodrit o a mes usat de galines o doques o de morterol et de viandes delicades et humides queells altres, aytant pus tost podrex, et pus tost et pus greu put et mes umors sengendren en ell que en aquels qui poc menyen et beuen et no usen sino viandes seques, axi com pa et carn salada et formatge et ayll et bescuyt, tot axi com I.^a galina et I.^a oca pus tost et pus greu podrira et podira que I.^a grua, e aquesta es la rao per que en Urgell e en Penedes si volen portar en estiu I. cors de rich home a Poblet o a Sentes Creus cove quell encalçinen e quell empegunten, car altrament nol porien portar per la pudor e si I. mariner o I. laurador hi an a portar, nols cal fer allo. E en Proença nesdevenc en mon temps I.^a demostrança que aventura fo dun rich home que veng posar en I. monestir et alli pres lo malaltia et mori quaxx sobtosament, et sebelleren lo lo dia metex et per honrament axi com lo fals seglee a acustumat, soterrarenlo en mig del cor, et denfra pocs jorns tan gran pudor ac en tota lesgleya que noy pogren durar et apenes trobaren bastays quell dessoterrassen et sebellissen deffora en lo semintiri comu. Veus lo privilegi que an tots los homens qui tenen simeteys per fylllos dalgo, els altres per fylls de no re, car mes que altres homens son semblants en obres a domonis et a besties e vivem et moren en mençonega et ab molt mayor pudor hic ixen queells altres, per que podets conexer que no son dignes de esser pus amats et honrats queells altres mas mcyns. E daquests quius fan aquesta supplicacio podets ho conexer en aço, car en ço que dien que aquest es de bons homens et donrats confessen dius cosses. La I.^a que es pus culpable que altre et mes deu esser punit, car aytant com es de meyllors homens, mayor es la malea que afa. Laltra cosa que confessen es que ells an meyns de discrecio et meyns de valor et de vergoya que altres, car si mes naguessen o aytant, ells dirien lo contrari ço es: Seynor, aquest a vituperats tots los bons homens de son linatge et del Regne e tots temps serie seyal de vergonya et de confusio a tots, per queus supplicam que sia delit. Mas car lo cor an truffa e tacat et ple de desists et pensaments bestials, no saben ques sia noblea ni honor e parlen bestialment. E si demanats en si en neguna manera poriets mudar aquella pena sens ofensa de Deus, devets saber que hoc: sol que la manera sia tal quell seu enteniment hi sia saul. E per tal que la manera trobets, devets saber quell enteniment per que Deus la feyt jutjar a pena capital es aquest, ço es que aquell axi com membre corromput et veninos sie partit del cors daquella universitat que a començada corrompre, en tal manera que per obra o per consell o per memoria no pusque laltre cors corrompre, lo qual enteniment nos porie complir si ell romanie en la universitat, car jassia ço que ell asseguras que james no faria mal, pero la sua presenciacia daria tots temps ardimet de fer mal a sos semblants, per que cove que axin sia partit que james noy aparega. E aço fer nos pot sine en II. maneres. La I.^a per exil perpetual, mas en aquest a peryll car en lo veynat de les altres Seyories porie tractar et fer mal. Laltra manera es per carçre perpetua fora de la terra. E cam aço ac oyt lo Rey, respos als rics homens que per honor dels no volia que fos escapçat mas jutyal a carçre perpetua en I.^a ylla sua luyn. Tot aço que avets oyt es recitat

per declarar los inconvenients demunt dits, en los qualls prínceps caen per la amor damunt dita et per la defalta dels prelats. Encara caen per obra en altre inconvenient, per lo qual cas tots los prínceps de crístians seran dampnats et del qual meyns se guarden axi com los prelats, ço es enversia de lur ofici et negligencia impia, car príncep Catolich et prelat, segons la veritat del evangeli, pus curoses deuen esser de mantenir et consolar los pobres quells rics, et a les persones miserables axi cum viuues et orfens et pubils pobres, ab lurs messions los deuen mantenir en justicia, et açols es ordinari axi com a prevere dir missa, mas ells o an enversat, car los rics escolten et entren a ells ordenariament et dels pobres no an cura sino extraordinariament, segons que reconten les revelacions damunt nomenades, tot axi com los prelats ells prínceps caen en graus inconvenients per la amor de les riqueses et de les honors et dels delits daquest segle, axi metex hi caen totes les crides que aqueles coses amen, los quals lescriptura appella falses religioses, car neguna persona que am aqueles coses no pot esser ver religios, car vera religio, segons que diu Sent Jaeme, es meyns prear aqueles coses e viure en esperit de pietat. Devets donques saber que aytais falses religioses caen per aquela amor en legees o abominacions de gran heretgia, de les quals la I.^a es falsa preycacio et doctrina enganosa o fraudulenta. L'altra es persecucio et impugnacio de la veritat evangelical, les quals dues coses son largament declarades en aqueles obres que presentí al Seynor Papa en Bordeu ab carta publica, en les quals es declarat que en XL. et IIII. maneres falsen la veritat evangelical, et son hi nomenades les revelacions divines, en les quals lo Sent Spirit descriu totes les abominacions que fan entre si ares cost et deffora apales. En les quals es declarat que la amor damunt dita los fa estudiar a enganar lo poble en lur preycacio o doctrina o conseyll en IIII. maneres. La I.^a es que fan sofisticques distincions. L'altra es que falsament alleguen les paraules de la Sancta Scriptura, ço es en altre enteniment quell Sent esperit nols done. La terça es que ço que es mes necessari a dir et a mostrar calen. La quarta que ço que es meyns necessari a dir dien o mostren en frau. En aquestes erros los fa caure, segons que dien les revelacions, la amor damunt dita e especialment dien quells hi empeyn amor de II. coses, ço es amor dabitaculs delicats et de viandes delicades, car o a compra o a do tota hora volen aver los pus delicats. E per exemple de la compra reconte ço que es devenc en I.^a ciutat, ço es que bon vi comunament los donave hom, mas de pus delicat sen venie en I.^a taverna, e car no trobaren qui daquel los volgues donar, car era de molt gran preu ni ells avien los diners apareyllats, empeyoraren lo brevari de comu et retengren tot quant navie en lo velxel. Quant al do recite ço que ali metex esdevenc, ço es que I.^a pressona los fahie fer commemoracio per I.^a defunt et feu los pietança, et entre les altres coses trames los del bel pa que comunament troba en la ciutat, et can fo lo pa a la porta del Monestir et veeren que no era del pa que fahie I.^a haquera seyalada en la ciutat, la qual, per ço car lo fahie pus delicat de totes, avie privilegi de fer pa de meyns pes, tancar les portes et nol volgren reebre et allegaren quells altres quils fahien pitança los donaven daquell pa et no volien rompre la custum et axi destrengren lo a donar los daquell. Les quals II coses no podien ne devien fer segons la regla daqueles crides que son apostols de Christ mas daquelles qui son goliarts de taverna. Diu donques la re-

velacio que per ço car delicats albercs et bastament de viandes delicades no poden aver sens grans messions o gran moneda, e aquesta no poden aver sino dels seglars, car ells no volen affanar corporalment per guanyar lur vida, estudiense com pusquen a si tirar los seglars, per tal quells pusquen succar ab manera de plasenteyar entre les quals IIII nobserren comunament. La una es visitar les en lurs cases en sanitat et en malaltia et affalagar. L'altra es cantarlos misses et aytan com poden les induen a ço que lurs misses oyen. La terça es oyr lurs confessions, et per aquestes II. costes se cuyten de esser preveres per succar cels qui confessaran. La quarta manera es sermonar en aquesta quarta diu la revelacio que car volen plasentejar al poble o a la multiut, a la qual preuyen et volen palliar lur error, falsen la preycacio evangelical en les IIII. maneres damunt dites. E les revelacions declaren axi primerament, car en totes aqueles maneres en les quals ells no serven lavangeli mas fan contra la consciencia, los destreyen de calar o de dir alguna cosa enganosamente contra lo document que ells falsen, per tal que la sageta del Sermo no torna a ells. E I exemple es que lavangeli diu que cels qui amen riqueses o pecunies pus greument se poran Salvar quel camell pasar per lo cors de la aguylla. Los damunt dits falsaris aquesta cosa lexaran a dir en sermo et diran alguna cosa palliament contra aço. Laltre exemple es quell evangeli diu a tots los feells que no sien curoses principalmente sino de guanyar lo regne del Cel et aço feen, Deus les provehira complidament de ço quels sera necessari temporalment, aço lexaran dir en sermo car saben que fan lo contrari. Laltre exemple es quell evangeli diu a tots que sien pacients en quals que greuges hom los faça, lo qual document calaran o qual que cosa diran contra ell palliament et per dit de philosophes o de sciences seglars o per falsa allegacio de la Sancta Scriptura, car saben que ells en tots greuges o en tot ço que an a fer ab los seglars volen venir al dessus o ab blasfemies o a menaços o ab cort. Laltre exemple es que lavangeli diu que aquell qui voltra posar la oferta sobre laltar si sab que aya qualque proxime agreviat deuse, abans que offira, reconciliar ab aquell. Aquest document calaran en Sermo, per ço car saben que ells ir o laltre o laltre feeren o digueren greuge a qualque secler e canten missa cada dia et offeren sobre laltar, e no veu hom comunament que negu per si o per manament de son prelat en capital o de son confessor, abans que cant, se vaya reconciliar ab aquell qui aura escandalizat, ne neguna cura no veu hom quen ayen, axi com si levangeli era faula. Laltre exemple es que lavangeli diu que molt es estreta la porta et fort aspra la via per la qual se salvaran cels qui salvar se deuen et ampla et delicada la dels dampnables, lo qual document calaran, car ells de feyt mostren lo contrari, ço es que ampla et delicada es cella per que hom se pot salvar. E axi metex fan en totes les coses en les quals trespassen et desmenten lavangeli. Dien donques les revelacions que per ço car ells amen los delits de la gola et del ventre et delicats albercs et per aço aguanyar desiyen et procuren pecunies et dignitats o prelacions et embaxades et laors et honors daquest segle. James ni en public sermo ni en privat colloqui no conseyllaran ni engaran negu a meynsprear aquestes coses, ans faran lo contrari per falses allegacions de la Sancta Scriptura o per dits de sentencies seglars, los quals no pertaynen a preycacio evangelical o per enganoses distincions. E can deurien parlar de la justicia de Deus

per esparcir la gent et per luyar de la amor daquest segle, lexen ago et preyquen et estenen lur sermo en la misericordia e dien al poble per tal que li placie et pallien lur error que per greument que aje peccat lo Christia, si a la fi a vera contricció es confesse sera salvu. La qual paraula es verdadera mas aquesta veritat, dien a gran frau et a gran engan dels ignorants. E cant es gran engan, pot ho cascu conixer en ago car negu no pot aver vera contricció si mes no ame et desiyé los bens eternals que temporals en tal manera que tots los temporals meyns preu per aquests, car Sent Paul diu que negunos pot salvar si no a caritat, la qual no pot aver negu, si mes no ame et desiyé los bens eternals que temporals. Mas aquel que in tota sa vida aura mes amat et desiyat et percaçat los temporals que los eternes, can li ve la cuyta de la mort en son obit no pot sotoptament desamar et meynsprear ço que continuament en sa vida aura acustumat damar et de prear, ne atresi sobtosament pora girar lo cor a amar et desiyar ço que no a acustumat ne rao natural mostra que hom se dege pensar ago per que si Deus no volra fer miracle o força al cor daytal hom ço que no fa debades o no li volia fer gracia que li donas longa malaltia, per la qual migras lonc temps et per remey de si metex fos destret de desiyar la mort, cert es per rao natural que aytal hom en son obit no es appareyllat per ço que a continuar en sa vida daver vera contricció, e per ço es manifest que aquell qui en son preyc diu al poble que si en son obit a vera contricció sera salvu es doctor falsari, e en II. maneres engana cells qui oen, primerament car los covide ells enaque tament de perseverar en lo corrompiment et en la vanitat daquest segle. L'altra car nols enaque nils mostre com sapareyllen a aver en aquel punt vera contricció. E enganels axi com falsa talaylla et fals metge. Falsa talaylla con hom li demana lo cami a qualque poblat et ell sap dues vies, de les quals la I.^a es breu et plana et sens peryll et l'altra es longa et plena de robadors et des bals et daltres perylls, mostre aquesta et diu que alens trobaran fons et prats et no mostre laltre. Fals metje lo qual no enten principalment en lo profit dell malalte, mas solament etpaxer sa fam ço es que sia loat et tengut per savi et be guardonat, car ell conex que sacosta la bataylla del termenament et conex quels accidents seran tan greus et perilloses que faran congoxar lo malalte regeament, ell li fa saber davant qualque multitud lo trebayll que li es a venir, et amonestal que aya paciencia et que nos debata per soffrir la sour et axi guerra, et ell sab que no la poria aver si Deus no li volia fer gracia especial, mas diu ho per tal que con sera mort diguen los altres: ben dix lo metje que si soffris la suor fora guarit. Mes lo falsari ni li aura feyt re ni mostrat per que la pogues soffrir. Per tot aco es manifest que aytals falsaris forment enganen lo poble en lur greyc. Encara es manifest laltre damunt dit, ço es que caen en error deretgia en ço car semblen de feyt et de paraula ço qui es contra levangeli. Mas pus manifest es per ço que ara ses descubert en la provincia de Toscana, la qual cosa no pot hom palliar ni escondir, car II. Cardenals caberen en la inquisicio et foren trobats mes de CC.XL. qui entre si ab les fembres de lur estament et daltres preycaven que ara es temps en que Deu regnar esperit de libertat; ço es de fer tot ço quell cor desiyara, car tot sera plaer de Deus, axi que si yo vuyll ocure lo Papa o Rey o aontar sa muyller et sa filla de tot fare plaer a Deus, et daquestes crides ni avia algns qui eren entre

ells grans et notables lèctors. La qual error es de mayor eretgia que esser pusca, car no tan solament negue la veritat catolicha, mas encara mes rao natural et tot be dumanitat, en la qual error cert es que no foren cayguts si no fos la amor dels delits corporals et dels plaers daquest segle. Per la qual amor caen en altre veri deretgia, ço es per seguir et impugnar la veritat evangelical, e ago ses manifestat en aquest temps en III. maneres. La I.^a en lurs collegis et entre si mateys, car entre ells navie alguns qui avien esperit de Deu et amaven la veritat, et blasmaven los ells repremien et protestaven que en moltes coses et en moltes maneres fahien contra la regla propria et comuna. Propria es aquela quel fundador de lur orde establi comuna a tots christians et mayorment a vers religioses es levangeli. Tots aquells donques qui protestaven als altres que contra lur propria regla et contra la doctrina del evangeli fahien, an perseguits pus cruelment que si fosen barbars, axi que primerament los tolien tot offici davanatge encara que es pus fort, nols lexaven preyca al poble per tal que nols fessen sentir lurs dissolucions, encara los destreynhien ab vincles obedencies et de vet et d'entredit e can nols bastava exillaven los et flagellavenlos corporalment et en cruels carçes fahien los morir, e tan gran era lur furor que apres la mort los perseguien, axi que alguns ni avie los quals Deu dama part los clarificave per miracles et aquests daltra part sesforçaven de difamarlos et desteyner o apagar en lo poble la devocio et..... contrastar a les obres de Deus, per la qual furor los appella nostre Seynor en levangeli serpents, fiylls de vibres, les quals can mes les escriba hom pus felones son et pus verinoses. Axí aquests falsaris, can mes vehien et hoyen que dins et defora se manifestave lur dissolucio la amor dels delits mundans los embriaga tan fort que tolc los lo sen et la conoxença de fer callar cells qui parlaven per via de virtut, ço es esmenan si mateyx mas axi com vibres, o rabioses preseren la via contraria no tan solament a veritat, mas a lur enteniment, car ells per fer calar et lurs freres et altres ajustaven iniquitat a iniquitat, et fahien et fan pics, cuydansen que per forja de males fagen calar los altres, e Deus lo qual combatien et combaten als bastic aytal joch que les pedres parlen contra ells et continuar o an tro quels ayen a.... E dien les revelacions divines quell diable qui daquesta furor los a embriagats ordena et percaça que alguns daquets falsaris puyassen a Cardenalat per tal que feessen II. coses. La una que per tot lo mon feessen saynoreyar en lurs provincies et en lurs convents cels qui serien de lur secta. L'altra es que embargassen et tancassen los portels, en tal manera quels clams ells crits de cells qui serien perseguits o dels seglars no poguessen venir a audiència del Papa ni de Cardenals qui aguessen esperit de Deu. E II. daquells Cardenals donen a conixer per aneda et per esturo per ço car les propietats daquels ocels seran et son ja manifest en ells. Per la qual furor et maestria diabolica sesforçen dapagar et destremenar la veritat del evangeli, e en breu de temps la aurán aportada a no res sil Papa per son officí nos cuyta de metre la ma en ells car de les abominacions trobara tantes que el sera tot esperdut. E si ha esperit de Moysen purgará cuytadament lo vituperi de Jhesu Christ. La segona manera per que ses manifestada en ells la damunt dita furor de perseguir la veritat evangelical es en les pressones seglars, les quals volen fer penitencia en abit seglar et viure en pobrea et meyns preu de si metex, axi

com son beguins et beguines los quals sino son lurs devots o per qualque obligacio sotsmeses a ells tots los perseguexen cruelment ab diffamacions et ab calupnies de vicis et de heretigia, no tan solament en sermo mas encara en cort de prelats et de princeps. E segons que les revelacions divines declaren, dues son les raons per que los perseguexen. La I.^a es per tal que per rao daquestes nols minven les almoynes entrels seglars. L'altra es que no pusca minvar la bona estimacio que volen aver entre ells, car segons que dien les revelacions per ço car aquests falsaris entenen trer dels seglars peccunia quels bast a delicades viandes et a delicats monestirs et saben que no porien conseguir lur enteniment sils clergues ells lecs no avien devocio en ells. Encara saben que II. son les coses per que hom a devocio en altres ço es Santetat de vida et clarlat de savicia o de saber. Majorment en la veritat divinal per ço desigen et ab lurs maestres sesforçen daver entrels seglars estimacio daquestes II. coses, ço es que sien tenguts per pur Sents et per pus religioses que altres et per pus savis en lo saber de Deus. Dien donques les revelacions que can entres seglars veen alcunes persones qui per gentes et per conversacio et per obra los sobrepuyen en puritat de religio et de vida evangelical, mortalment los es greu per II. coses, la una car per aquests aytals se manifeste pus clarament la lur apostasia, vol dir desviament de la perfeccio evangelical. Laltre es car la estimacio de lur Santetat se minve per aquests en los seglars, e per ço sesforçen quels puguen gitar en ira et en meyns preu dels clergues seglars et dels lecs. En que perseguexen la veritat del evangeli en moltes maneres, mas especialment en aço, car levangeli atorga a tots Christians que sots la obediencia del Papa et de sots loctinents cascu pusque fer penitencia en pobrea, en meyspreu de si, e aquestes falsaris donen a entendre lo contrari de feyt et de paraula. La terça manera per que ses manifestada en los damunt dits la furor de perseguir la veritat del evangeli, es ço que an feyt et fan en totes aquels pressones seglars qui denuncien los temps finals del segle, axi com es lo temps danti Christ et el centenar de fenir mon, car ja sia ço que alcunes persones entrels seglars sien aparegudes, les quals per testimoni de les revelacions divinals denuncien aço, empero mortalment los perseguexen et sesforçen quels pusquen gitar en ira et en meyns preu dels seglars, per tal que negu no sia tengut per pus savi que ells en lo secret de Deu. E la rabia daquesta envya o furor los turmenta tan fort que delerar los fa davant los seglars, dien no tan solament mençonegues mas bavegues de bover. E aços manifeste per III. coses que dien. La una es quan dien: bona gent, no cregats la negu pusca saber los temps finals, car si deguls podia saber per subtilitat o per sciencia humana sabrienho alguns de nostres frares, car ell mon no ha pus sobtills ne de mayor sciencia que na entre nos. E aquesta paraula, jassia aço que sie ne de presumptuosa, pero sofferrelas pot hom. Mas quan dien apres que si, degu o devia saber per revelacio de Deu, que alguns de lurs frares o sabrien, car ell mon non ha de pus Sant que ha entre ells. Aço es mençonega e contra levangeli en moltes maneres. Primerament car ells se glorifiquen de Santetat, e levangeli diu que al fariseu quis glorificaba de Santetat no dona Deus la gracia, mas al publica quis tenie per peccador. Daltra quar levangeli diu que Deus inspira la on vol, axi que no es obligat a negu de inspirarli sos secrets per negun merit de Santetat o de dignitat o altea de pressona o destament,

mas per sa francha voluntat, axi com la regla de la sua savicia li mostra que fa a fer e declara o per aço car a. Sent P. et a Sent Johan qui eren ydiotes revela ço que no revela als fariseus o als doctors de la lig, et a Balaam qui era fora de lig et tot ple d'iniquitat revela ço que no revela a alcuns Sants pares de la lig, et a Agabucs I. disciple et a Sancta M.ª Magdalena et als fillys de Sent Feliu apostol revela ço que no revela a negu dels apostols, et a Sent Francesch qui era lec revela en son temps ço que no revela a negun clergue seclgar o recglar, et axi com no es obligat a denguna pressona, axi metex no es obligat a nengun temps, mas can ell o vol et conex que fa a fer segons son enteniment, lavores revela ço que li plau et aquis vol, et per lo qual son enteniment sera mils complit. Item la escriptura evangelical diu que can Deus vol confondre cels quis gloriegen de lur altea, ell elig persones baxes et meyspreables. Per tot aço es manifestat que aquests falsaris en la paraula damunt dita dien lo contrari del evangeli. L'altra paraula que dien als seglars es que Deus anc no revela los finals temps als apostols en que mostre o que son ignorants o no an vergoya de mentir, car a la letra diu, l'escriptura Sancta lo contrari, segons que es largament declarat en les obres presentades a la esglesia de Roma. E Sent Agusti diu en lo libre de la Trinitat que alguna vegada los revela lo dia et la ora del juhii. La terça paraula que dien al poble es que nostre Seynor no revela a la sua beneya Mare los temps finals et que per ço nols revelaria a altre, en la qual paraula mostren dues coses. La primera que parlen per voluntat, car dien et affermen ço que anc no trobaren escrit en neguna scriptura divina. L'altra es que ells parlen no com doctors evangelics mas axi com bovers, car bover veu quell vedell mostre a sa mare lo cap et la coa et tot quant pot et si salte davant tot axi, aquests donen a entendre que nostre Seynor plasentejas a la Mare per inclinacio carnal et que nos comporteve ves ella segons la regla de la savicia eternal, mas axi com vedel a la vaca. El contrari diu l'escriptura que reconta que can nostre Seynor preycave en I. temple et per la pressa noy poc entrar la mare quil demanave estave a la porta, dixeren li de ma en ma que sa mare era a la porta quil demanave, e ell respos que sa mare era tots cels qui oyen les sues paraules et les metian en obra, en que mostra que per la mare no faya re per carnal inclinacio. Mas la baveguia daquests falsaris es pus manifesta per aço, car Deus no fa res de bades et a la Verge Sa Mare no era obs que li revelas los finals temps, car ella ni devia venir per adat a aquels temps nen devia preycar, ne a consoliacio espiritual no li era obs quen sables, car per altres sentiments divinals la podia mils consolar que per aquel saber. E axi es manifest que aquests falsaris per lo furor no tan solament dien mençonegues contra levangeli, mas encara deleren e bavequeyen, et jassia aço que cel qui denuncie los finals temps los ajen requisit ab escrits publicis que si res volen dir contra, quen aporten en escrit e quen meten en juhii davant la Mare Esglesya, encara negu no es apparegut qui daço se sie asenyalat, mas tuys li traen per balestria et ladren contra ell en ausencia, axi con ca de vil coerdia ple. La quarta cosa en que manifesten la furor de perseguir la veritat evangelical es car en totes les maneres que poden sesforçen dapagar et delir et oflegar totes les escriptures que descubren lurs legees, jassia ço que be conequen que son evangelicals en totes coses, ço es en materia et en forma et en final enteniment et en lo zel, e aquest es I.

cert Senyal en quels pot hom conèixer, car negun dels no pot oyr aytais paraules com aquestes sonques pusquen abstenir de buïr com vespa o siular com vibra o escumar axi com porch seglar, mas cel qui es amic de la veritat evangelical a plaer can les ou. Totes les coses damunt dites, Pare Sant, yo vulgarment he denunciades a amdosos los Reys damunt dits, et ara can fuy en Sicilia emraonava de tot aço ab lo Rey Frederich: anedi a les coses damunt dites aquesta exortacio, ço es que en proseguir et promoure la veritat evangelical per vida et per doctrina no devia duiptar ni tembre ni esguardar los juhiis ols poders dels homens. Encara li digui que duy mes son frare lo rey Darago et ell et tot altre poderos entrols Christians no seran escusats davant Deus, anç seran greument comdenpnats si per dupte o temor de juhiis o dignitats o poder domens lexen a promoure la veritat del evangeli o del Christianisme en totes maneres que poran, car Deus los ha posat II. arguments davant lurs huylis, los quals no poden escondir. Lo primer es que I. escaravat a suscitad, ço es I. home qui per son offici tracte altrays fems, el qual no ha negun privilegi daltea, ço es ni de linyatge ni de pressona ni de riquesa ni de poder ni de dignitat ni destament, car del pus bax estament que sie, ço es de muyllerats, es, et al feyt volar per diverses parts de Christians et figar en la cara tots los mayors de la Christiandad, ço es mayors en dignitat et en auctoritat et en poder et en sciencia et en estament et en multitud o nombre, et tots se indignaren et sescomogren contra ell el perseguiren, los uns diffaman, los altres menaçan, los altres acusan, los altres encarçeran, los altres meten en cormes, los altres denuncian menonegues et calumpnies, los altres escriuen et ordenan iniques sentencies, los altres feen collectes de dinere, car segons que a Perosa fo recitat I. estament dels damunt dits, ajusta de totes les proviucies LX. millia torneses que trames la per tal quel escaravat no escapés per re que no fos cremat o encarcerat perpetuament en lo loch de Sancta Crestina, et a aço finalment sacordarem car no trobaven occasio per quell cremassen, et ab tot aço Deus la guardat en tal manera que no han pogut tolre I. cuxa ni I.^a ala ne I. dels grynyons del morre, ans quant mes lan perseguit, tant pus ferm et pus ardit et pus appareyllat es estat de figar tots los falsaris de la veritat evangelical. E ço que es pus notable, tota hora es estat pus alegre. E per tal que entenats faç vos saber que XV. anys mavie turmentat greument una gran tristor per la rao que altra vegada us dire, et non pogui esser deliure entro que sofferi les persecucions damunt dites et especialment can fuy cert dels juhiis que corrien contra mi, ço es quels uns deyen que yo era fantastich, los altres que nigromantich, los altres que encantador, los altres que yprocrita, los altres que eretge, los altres que papa dels eretjes, et puy que fuy cert que aquestes coses delihen de mi, anc puxes la tristor damunt dita nom toca, per que podets clarament conèixer que en ço que es de Deu ne hom fa per ell no deu negu tembre ne duiptar los juhiis nel poder dels homens, car si Deus en son servit a guardat I. escaravat dels mayors poders del Mon, molt mls guardara les aguias ells grifalts. Lo segon argument que Deus a posat davant totes les altres pressones de Christians son los juhiis que a complit en dos Papes, car lo decaement damunt dit del Christianisme fo en escrit a cada hu denunciad, et cascu dels per la denunciacio fo amonestat de part de nostre Seynor Jhesu Christ ques cuytas de rectificar tots los estaments de

Christians e primerament de tota la clericia, et fou denunciad a Boniffaçi que, siu meyns preava Deus, faria en ell temporal juhiu aytal que en la sua casa metexa et en la força de la sua gloria lo faria confondre per sos enemies, et finalment deliria les sues plantes et la gloria del seu nom, et tot aço legi ell metex et meynspreao, et no ho volc creure entro que de feyt ho tasta. An Beneyt fo denunciad que, si ho meyns preava, tot seria arripat de la Seylla, ço es tolt del Papat, et del dia que aquesta denunciacio ac oyda et legida, car ho meyns prea, no sigue en lo papat sino XXXV. jorns. E can cadau damdos volc creure la denunciacio nols profita, car Deus nols dona espay de viure, per ço car no agreu cura desquivar lo vituperi de Jhesu Christ, lo qual coxien et sabien que hom los denunciava generalment. Perque podets conèixer dues coses. La una es aqueles denunciacions de par de nostre Seynor se fahien. L'altra es que totes les altres pressones a les quals pertayn la guarda et la promocio de la veritat evangelical, si meyns preen duy mes lesderoch daquella veritat, lo qual es manifest per tot lo mon, Deus les començara punir en esta vida, e sils dona espay de fer penitencia, sera gracia molt especial. Encara per tal que pus diligents siats a promoure aquesta veritat, vos faç saber que les revelacions divines dien que la denunciacio damunt oyda fara fer Deus altra vegada, axi com per terça monicio a la Seylla Apostolica; et dago so cert. Mas per qui o en qual loc o cant nous se. Mas be se que si la terça denunciacio meynspreu, Deu començara en lan segon apres fer en ells et en lurs pilars terribles juhiis, dels quals dorrien entro en Occident se maraveyllaran totes gents. Tot axi com les tres coses damunt dites e denunciades, axi com Anaíl de nostre Seynor Jhesu Christ, axi metex a vos Sant Pare et a tots christianis, ne denuncia altres tres en quant lo corren dels freres damunt dits. La primera es que Deus los ha inspirats et a units en son esperit a promoure la veritat del Christianisme per totes parts, ço es entre catholics et scismatichs et pagans, axi que segons la justicia evangelical entenen a usar de II. gladiis, ço es espiritual et corporal, e proposen aço continuar, entro quell Sepulcre de nostre Seynor Jhesu Christ sia restituit a Christians e la secta de Mahumet sia anulada, e per tal que mils men creegats, legir vos he los translat de les lretres que amdosos los Reys trameseren la I. al altre. E car primerament fuy messatger del Rey Frederich al Rey en Jacme, primerament vos legire lo translad de la sua letra e puxes lo translad de la responsiva del Rey Darago. La segona cosa que denunciu dells es que amdos comunament a començat a promoure la damunt dita veritat en dues maneres. La primera es donan exemple de feyt en lurs pressones, car tot ço que no servie si no a cultiivament de vanitat an tot a lurs pressones, e tota superfluytat de maneres de viure giten de lurs cases per enteniment de la fi damunt dita. E les regines lurs muyllers los seguexen, axi que la I.^a per mostrar la veritat de sa devocio a començat ja fer dues coses. La I.^a es que totes les joyes, fora daqueles que pertanyen a la dignitat reyal, partex en III. parts. La una en pobres aconsellar. L'altra en esgleyas a ornar. La terça al passatge doltramar. L'altra es que totes aquelles familiars sues qui li solien dir qualsque evacs de vanitats axi com: Madona, tan beus esta, o semblants paraules a luyades de si, exceptats aqueles que de cor et dobra se conformen a ella. La segona obra comuna a abdosos freres en la qual an començat a promoure la veritat del Christianisme es ordenament

que an feyt en escrit, en lo qual mostren a tots cels qui volran en la promocio daquela entendre, com se deyen regir en si e com deuen conversar ab los altres catolics, et que deuen fer ves los scismaticos et pagans, axi que sobraço a començat a escriure lo Rey Frederich, e aquell ordenament en escrit e yo portat al Rey Darago, e ell hia declarat e ajustat algunes coses per inspiracio divina, tot axi com lo frare per aquella mateixa avie laltre ordenat, e de tot aço pux fer copia a tots cels qui lan volran. E dic que en aço fa Deus a tots los catolics et mayorment als clergues I. Seyal fort notable, car a promoure et administrar la veritat evangelical, en la qual esta la veritat del Christianisme, a elegits en aquest temps et appellats lecs, ydiotes et muylle-rats, dels quals fa universals doctors de tots aquells qui volran obeir al evangeli. La terça cosa que denunciu dels damunt dits Reys es que cascun dels a per si començat la damunt dita promocio per obra singular, vol dir propria a cascun dels, car lo Rey Darago ses mes en camí ab ses gents per anar en lo regne de Granada ab proposit de no tornar atras, entro que la blasfemia de nostre Seynor Ihesu Christ sie estirpada de les parts Occidentals. E axi o a sollemnement divulgat a les seus gents. Lo Rey Frederich per si a començat a bastir e a continuar escoles evangelicals, de mascles a una part et de fembres a altra, en les quals rics et pobres seran informats a vida evangelical ço es de ver christia, et aquels qui seran abtes a preycar otra aço seran enfor-mats en lengues diverses, en tal manera que la veritat del evangeli pusquen mostrar a tots pagans o scismaticos, e a promocio daço a procurat ja maestres et escriptures evangelicals en algunes lengues, et procura en altres et a fey cridar per la ylla que tots aquells qui volran en paupertat evangelical viure de qualque nacio sie vagen la, car ell los dara proteccio et provisio en necessaris de vida.»

VIII.—DONACIONES Á FAVOR DE ARNALDO DE VILANOVA

1.^a

«Nos Jacobus etc. Attendentes plura grata et accepta servicia per vos dilectum nostrum Magistrum A. de Villanova gratanter exhibita, et que exhibere cotidie non cessatis: Idcirco ipsorum gratuitorum serviciorum intuitu vobis licenciam ac plenum posse concedimus atque damus, quod possitis auctoritate propria domos, censualia, honores aliasque possessiones quas habetis et possidetis in civitate et territorio Valencie, donare seu in ultima voluntate dimittere seu legare Ecclesiis et locis religiosis ad divinum cultum, hoc vobis et speciali gracia indulgentes. Mandantes per presentem cartam nostram procuratori nostro Regni Valencie, Justicie et baiulo Civitatis Valencie, nec non universis et singulis officialibus eiusdem Regni et civitatis, quod predictam gratiam et concessionem nostram firmam habeant et observent et faciant inviolabiliter observari et non contraveniant nec aliquem contrave-

1 Archivo de Aragon, registro núm. 109, fol. 69 vto. Lérida VI idus Aprilis 1302.

nire permitant aliqua racione. Datum Ilerde VI° idus aprilis anno Domini M^oCCC.^o Secundo.—Matheus Botella mandato domini Ep.»

2.^a

«Nos Jacobus etc. Concedimus et licenciam plenam damus vobis venerabili et dilecto Consiliario nostro Magistro Arnaldo de Villanova. Quod illud violarium gabelle salis de Burriana, quod ex donacione et concessione nostra habetis et recipitis ac etiam ministratis, possitis per vos vel per procuratorem vestrum vendere ad IIII annos continue sequentes cuicumque seu quibuscumque volueritis et quocumque precio. Nos enim quancumque venditionem de premissis violario feceritis ad predictum tempus IIII^{or} annorum, ex nunc ut ex tunc et ex tunc ut ex nunc, emptori seu emptoribus eiusdem Violarii quicumque fuerint, laudamus, approbamus ac etiam confirmamus: Promittentes ipsam venditionem ratam habere et in aliquo non contravenire aliqua racione. Datum Ilerde VI° idus aprilis anno predicto (1302).—Idem.»

IX.—CARTA DEL REY FEDERICO DE SICILIA Á SU HERMANO DON JAIME II

«Excellentissimo domino J. Dei gratia illustri Regi Aragonum.

»Frare Seynor, vous clam merçe per amor de nostre Seynor, que sy yo falia en alguna cosa per gran desig que yo e que vos sapiatç mon enteniment, axi com pare que mo dejaç perdonar, que ço no seria per minva de bona amor mas solament per ignorantia e simplea. Certa cosa es, car frare e Seynor e pare, que per la gratia de Deu yo coneç que tot hom deu seguir nostre Seynor Ihesu Crist en son estament, esperam en la sua gratia, viven en caritat axi com Cristia deu fer, e so cert que neguna persona no pot viure en caritat, si no meynsprea aquest mon, ço es que sia pobre despirit, e per ço deu hom eser pobre despirit e meynsprear lo mon, ne nol deu hom prear ne aver, sino tan solament que i puxa fer la voluntat de nostre Seynor, car aquesta es la cosa de quels homens poden honrar Deu en tera e on de pus alt estament es lom tant es maior la honor que li fa seguendo en aquell estament, e mes li o graex nostre Seynor. Car per lestament, en que es lo pot fer honrar a mole altres, on ell diu en levangeli que aquell que servira el seguira, son pare lo onrrara eternalment; on Seynor meu, clamam merce vous convit encara en caritat ab tota reverencia e subieccio, que per remembrança de la passio de nostre Seynor Ihesu Crist, que vos lo vullatç seguir segons la manera de sus dita, que be sabetç que es breument la veritat que ell enseyna en tera per poder aver caritat, per la qual lom compra lo cel, la qual caritat es huy, parlan generalment, molt refredada, segons la paraula

1 Autógrafa en el Archivo de Aragon.

del Apostol, e per ço es molt necesari que per vos qui Deus a tan honrat queus a feyt, per dir veritat, lo pus alt hom que anc fos en nostre linatge Darago, e que tota Espanya e encara gran partida del mon per la gracia de Deu guarda a vos molt liu dejat; fer gracies per obra, desenparan vos metex per ell en la manera desus dita, e yo creu que Deus sara segit de molt; per rao de vos e loat et honrat: amen. Jos tramet per escrit alguns proceses que yo e feite; per donar a entendre mon enteniment per exempli dobra, e tramet vos la informacio que maestre A. a feita sobre lo dit enteniment, e per amor de Deu plaçia a vos no gurdar al vaxell, mes gurdar la sabor del piment, que be sabet; que tan solament nostre Seynor es bo.»

X.—CARTA DEL REY DON JÁIME II AL INQUISIDOR EYMERICH
SOBRE EL NEGOCIO DE GUILLERMO DE COLLIURE ¹

«Jacobus, etc. Venerabili patri in Christo fratri Eymérico Magistro Ordinis fratrum predicatorum salutem et dilectionem. Ad audientiam nostram de presenti differimus quod frater Guillelmus de Cauco libero de ordine vestro, fungens inquisitionis officio in diocesi Valentina, pretextu inquisitionis excommunicavit Gombaldum de Piliis domesticum et familiare nostrum exhibitorem presencium, occasione scripturarum editarum a venerabili et dilecto Consiliario, familiari et fisico nostro, Magistro A. de Villanova, ac si heresis aliquid continerent, cum tamen easdem scripturas nos et illustris domina Regina, consors nostra karissima, et familiares nostri et archiepiscopi, episcopi et inferior clerus et multi alii nostre dittonis teneamus et perlegamus frequenter. Tulit etiam predictam excommunicationis sententiam tam inique et imprudenter ut audivimus et pensamus, quod non solum in offensam nostram promulgavit eandem, set in irreverenciam et contemptum dicte Regine, que affuit interdum ejectioni predicti Gombaldi ab ecclesia, occasione late sententie contra eum, pro eo quod supradictas scripturas tenebat et publicabat. Unde cum ex hiis videatur quod processus illius non tantum injustus fuerit set iniquus, fueritque per nos requisitus idem frater G. quod causam nobis exprimeret propter quam excommunicaverat dictum Gombaldum, ad hoc ut dominum Summum Pontificem certificantes, remedium super hoc canonicum per eundem adhiberetur, dictusque frater ad plenioris sue iniquitatis manifestationem degeneravit nobis exprimeret dictam causam, sitque nobis molestum ac perniciosum exemplum quod domesticos nostros videamus absque causa de tam nefando crimine increpari, idcirco paternitatem vestram affectuose rogamus quatenus faciatis cum effectu quod dictus frater cum sufficientibus scriptis nobis mitendis revocet sententiam antedictam, aliter non miremini si tam ille frater quam alii fratres vestri ordinis senserint nos amodo durescere versus eos: hanc autem litteram mittimus vobis per predictum domesticum nostrum, quoniam plenius alio sciet vos informare de procesibus dicti fratris. Datum Barchinone XIII. Kalendas decembris anno Domini M.º CCC. Quinto.

¹ Archivo de Aragón, fól. 518, último documento, registro núm. 335.

»Predicta littera fuit expedita absque signo domini Cancellarii vel sui locum tenentis, de expresso mandato domini Regis, qui presencialiter et manualiter eam tradidit Bernardo de Aversone isto modo sigillandam.»

XI.—CARTA DE FRAY ROMEO ORTIZ AL REY DE ARAGON SOBRE
EL RAZONAMIENTO DE A. DE VILANOVA EN AVINON ¹

«Excellentissimo et magnifico principi domino Jacobo Dei gratia Regi Aragonum.

»Sciatis, domine, quod Magister Arnaldus de Villanova fuit Avinione et procuravit cum Summo Pontifice coram Cardinalibus audienciam sibi dari et eandem per importunam procuracionem data est sibi audiencia coram Cardinalibus, in quorum presenciam, inter multa que dixit de quibus fuit racionabiliter reprehensus, retulit infra scripta. Dixit enim quod dominus, Rex Fredericus, frater vester dubitaverat diu utrum tradicio evangelica de abrenunciacione temporalium propter Cristum esset ab invencione hominum vel divinitus inspirata, et dum sub tali dubio eius animus fluctuaret, apparuit sibi quadam nocte in sompnis domina Regina mater vestra, velata facie, suadens ei quod mundum contempneret et divinis obsequiis inhereret, et quo pro certo teneret et crederet quod tradicio evangelica non fuerit humanitas sed divinitus instituta, et de hoc nullatenus dubitaret. Dum autem adhuc dominus Fredericus in eodem dubio permaneret, iterato in sompnis modo consimili eidem apparuit mater vestra et consimiliter verba retulit supradicta. Tercio vero iterato eidem apparuit facie revelata et verba similiter protulit suprascripta, et tunc dominus Fredericus recognovit illam fuisse matrem suam, que sibi aparuerat et retulit supradicta. Dixit etiam quod prefatus dominus Fredericus miserat pro magistro Arnaldo quod veniret ad eum in Ciceriliam ut sibi prefate visionis misterium cercius explicaret. Dixit etiam quod modo consimili vos fueratis in eodem dubio, utrum prefata tradicio fuisset ab invencione hominum vel divinitus, ut predictur, inspirata et quod modo consimili vidistis in sompnis dominum Regem Petrum patrem vestrum eo modo et ordine quo dominus Fredericus vidit matrem vestram, qui vobis dixit eadem verba que mater vestra dixerat domino Frederico, et quod vos similiter miseratis pro dicto Arnaldo, ut vobis visionem predictam plenius explanaret. Et quia vos, domine, et fratrem vestrum de dubio fidei coram Papa et Cardenalibus diffamavit, et dubius infide infidelis censeatur, sicut quidam Cardinalis intulit qui vos diligit toto corde, per quod detrahebatur quamplurimum puritati consciencie vestre, honestati, fame et vestre regie dignitati. Idcirco Cardinales amici vestri et inter ceteros dominus Portuensis qui vos diligit, sicut pater, fuerunt offensi non modicum, quia vos specialiter et etiam fratrem vestrum assererat in fide dubios et per consequens infideles, curantes de sompniis et in sompniis confidentes, maxime

¹ Archivo de Aragón.

coram Summo Pontifice et collegio Cardinalium universo et domino Portuensi, cum sui displicencia coram fratre Petro socio suo et Custode Valencie mii retulit supradicta, et voluit quod per me ad vestram deducerentur noticiam, ut prefatum Arnaldum ad vestra non mitatis negocia, qui per dominum Regem Francie in objectis contra dominum Bonifacium, de heresi accusatur, et ut possitis coram Papa et Cardenalibus ipsius falsitatem refellere et vestram puram et fidelem innocentiam excusare. Ego autem servus vester fidelis qui pati non possum quod fama vestra posset per aliquem denigrari iuxta decenciam humilis status mei, ubi et quando potui, vos super istis et quibusdam que audiveram, veritate previa, sicut valui, excusavi, sicut pluribus manifestum, et super istis scribit vobis dominus Portuensis qui nunciis vestris, si cum expectassent, supradicta omnia et alia plura referre decreverat oraculo vive vocis, et sicut credo in brevi scribet vobis dominus Ostiensis. Supplico autem dominationi vestre quod supradicta omnia que vobis scribit familiariter dominus Portuensis, placeat tenere secreto, et provideatis ne comunicentur littere quibuscumque plura enim vobis utilia, sicut a magnis audivi, notificarentur vobis frequenter ab his qui diligunt bonum vestrum, que omituntur frequencius, eo quod vel non bene custodiuntur vel pluribus comunicantur littere vobis misse, sicut in brevi sciatis explicita, Domino concedente. Ego autem frater Romeus Orticii, Minister Aragonis, dominationi vestre significo supradicta de mandato reverendi patris domini Portuensis Generalis Ministri: plurimum vos salutari qui vobis scribit, et eius litteram per vestros nuncios mitto vobis. Valeatis semper in Domino, ut procuratis et me servum vestrum habeatis, si placet, in vestri gracia comendatum. Datum Avinione, VI Kalendas Novembris, Anno Domini M.° CCC.° Nono. »

XII.—CARTA DEL REY DE SICILIA AL DE ARAGON EN DEFENSA
DE ARNALDO ¹

«Serenissimo et reverendo domino J. Dei gratia regi Aragonum carissimo fratri suo.

«Serenissimo et excellenti principi Domino J. Dei gratia regi Aragonum, suo carissimo fratri, reverende, tamquam pater, Fredericus eadem gracia rex salutem et reverenciam filialem. Fem vos saber que reebem e entesem vobres lettres et los translaz de go que maestre Arnau avie propositat en Avinyo davant lo Papa e de go que proposa davant vos en lo Seige Dalmeria, los quals translataz ia aviem reebutq e vistq e enteses, e no trobam, ni per nostre enteniment ni daltres, que en aquelles proposicions aja res dit a nostra infamia, salva tota via la reverencia vostra, car en tot go que conta e dix de la nostra par, es ver que axi com o recita axins ne eren raonatq ab ell, e en aquell cel que ell matex en aquelles proposicions concloex de vos e de nos, car per cel de ver cristianisme nos li dixem que segons les obres els porta-

¹ Autografía en el Archivo de la Corona de Aragón.

mens que faien generalment totq crestians donaven a entendre que la doctrina del evangeli fos falsa, e donaven ocasion als ignorans e idiotas, axi com son comunament los lecs, daver sosipta que no xia doctrina de Deu mas domens enganadors, en lo qual dupte maestre Arnau matex confesa en aquelles proposicions que caec alcun tems per aquella ocasion, e tota presona que aja ver cel de cristianisme de qualque grau sia, pot ago dir e recitar en tot loc de crestians, per moure los corages de gels quiu oiran a tornar á la veritat del evangeli, e per dir ago o regitar no caen en infamia cells quio dien, ans en veritat son dicnes per ago de ser loatq e tengutq per vers cristians, car planyen lo decaiment del cristianisme, e no tan solament maestre Arnau, lo qual es nostre natural e domestic, et creem que anc no ac voluntat ni enteniment de difamar vos ni nos ni res que nostre sia, mas encara tota presona que aquelles paraules dixes o recontas en aquell enteniment e n lo qual ell los proposa de part vos e nos, deven qui ver cristians som m es amar per allo, e pus car tenir axi com home que la veritat de Deu e del nostre cristianisme met a avant, e raone lla on los maiors no gosen parlat e es nos vijare que a nostra sensacio nous cal sobraço escriure a Papa ni a Cardenals, pus que conexen que go que ell los proposa no era acusacio nostra, ans creem quens acusarien els dariem materia descarnir nos o mensprear, pero si maestre Arnau, fora dels escrits que avia vistq, avia dit al Papa en public o en privat que nos duptasen o meinscregesem en go que pertayn a la fe del cristianisme, nos som aparellatq de proposar e de manifestar davant lo Papa que ell no diie veritat, mas no avem entes encara ni per Papa ni per Cardenal ni per nostre percurador que tenim en cort, que maestre Arnau dixes de vos ni de nos ago en nenguna manera, ans avem entes lo contrari, go es que totes altres presones daltre estament acusa o denuncia de fals cristianisme, e nos e vos loe per vers cristians, e nos, no per ago mas per lenformament quens done, avem nos pensat que aitant com porem lo retingam ab nos, per go car no veem que de paraula ni de feit mostre al re sino la veritat del evangeli, e ago sabem totas maneres de crestians, per la qual cosa conexem que si studiosament lo luniavem de nos, a tot lo mon dariem ocasion de infamia nostra la maior que eser pot, go es quens tinguesen por pijors crestians que anc fossen, car a nostre natural e domestic qui es gelos de ver cristianisme no poriem sofere prop de nos, totes gens conxirien quel nostre moviment no serie de rao mas de voluntat desordenada ves Deus e ves homens. E per tal que vos siatq pus cert del seu cel e de go que diu e desiga de vos e de nos, trametem vos sotq nostre segel lo translaz del enformament quens a donat ara en aquesta venguda, lo qual enformament nos per la gracia de Deu avem començat a metre en obra e avem esperança en nostre Senior Ihesu-Crist quem o fara complir. E per go car divulgar les coses damunt escrites nous par que fos onor vostra ni nostra, per go nos matex o avem escrit de nostra ma, e si per aventura i avia alcuna cosa que no fos ben dita, pregamvos quens o deliatq perdonar, car tot o cuidam dir a vostra onor, la qual tenim per nostra. »

XIII.—**CARTAS DE CLEMENTE V AL REY DE ARAGON SOBRE
EL RAZONAMIENTO DE ARNALDO**¹

«Clemens Episcopus, servus servorum Dei. Carissimo in Christo filio Jacobo, Regi Aragonum illustriss. salutem et Apostolicam benedictionem. Ex tuarum acceptis serie litterarum, quod per aliquos tibi significatum extiterat, quod dilectus filius magister Arnaldus de Villanova quaedam te et carissimum in Christo filium nostrum Fredericum, Regem Trinacriae illustrem germanum tuum tangentia proposuerat coram nobis, super quibus per Nos certificari humiliter supplicasti. Verum ut de huiusmodi propositis et Nobis in scripto oblati per eundem magistrum Arnaldum in consistorio privato notitiam tua habeat celsitudo, ecce quod scripta et proposita ipsa quae tunc venerabili fratri nostro Berengario, Tusculanensi Episcopo, tunc tituli Sanctorum Nerei et Achillei presbytero Cardinali, per eundem magistrum Arnaldum tradi mandavimus, tibi mittimus praesentibus interclusa. Datum Avinionis VI Idus Junii, pontificatus nostri anno quinto.»

2.3

«*Clementis V ad Jacobum II Aragoniae regem, de eadem re (1309).*»

«Clemens Episcopus, servus servorum Dei. Carissimo in Christo filio Jacobo, Regi Aragonum illustri, salutem et Apostolicam benedictionem. Tuae celsitudinis litteras, per quas nobis inter caetera intimasti, quod in quibusdam quae magister Arnaldus de Villanova olim coram nobis et fratribus nostris duxerat proponenda, in quibus de tua et carissimi in Christo filii nostri Frederici, Trinacriae regis illustris fratris tui personis fecerat mentionem, locutus non fuerat veritatem, paterna, sicut decuit, affectione recepimus, et eas inspeximus, et legitimus diligenter. Verum quia, sicut ex litterarum ipsarum tenore colligimus, turbationis causam ex proportione huiusmodi assumpsisti, et nos ex inde conturbamur, dum sentimus personam tuam quam brachiis paternae dilectionis astringimus, fore proinde conturbatam. Verumtamen sciat regalis sinceritas quod ad scripturam illam, per quam dicta propositio facta extitit coram nobis, nos, dum legebatur, cogitantes circa alia negotia graviora, quae nostris tunc cogitationibus imminebant, mentem nostram non curavimus apponendam, nec ad illa quae praelibata continebat scriptura, tunc vel postea nostrum direximus intellectum, neque illis fidem vel credulitatem aliquam diximus adhibendam. Super eo vero quod per dictas litteras postulasti, ut eas legi coram nobis et dictis fratribus

¹ Archivo de Aragon.

nostris, in consistorio faceremus, scire te volumus quod cum in loco ubi moramur, ad praesens non habeamus nobiscum ex ipsis fratribus nisi paucos, litterae ipsae ibidem in consistorio legi commode nequiverunt. Sed cum erimus in civitate Avinionensi, ad quam sumus in brevi, dante Deo, reversuri, faciemus illud fieri, si deliberate super hoc nobis tuam deinde rescripseris voluntatem. Haesitamus enim an ex motu animi ex propositione praedicta forsitan concitati, an ex consulta deliberatione id duxeris postulandum. Datum in prioratu de Gransello, prope Malansan, Vasionensis diocesis, IX Kal. Nov. pontificatus nostri anno V.»

XIV.—**SENTENCIA CONDENATORIA DE LAS OBRAS Y ERRORES
DE ARNALDO DE VILANOVA**¹

«Auctoritate Sacrae Scripturae docemur, et consonant catholicae sanctiones, quod Praelatus contra subditos non debet esse facilis ad credendum. Unde, ut in *Genesis* legitur, cum clamor Sodomae et Gomorrae ascendisset ad Deum, noluit subite procedere contra eos, sed ait: *Clamor Sodomae et Gomorrae ascendit ad me; descendam et videbo utrum clamorem opere compleverint*. Et postea comperta veritate protulit mortis sententiam contra eos. Et in Evangelio legitur quod villicus qui defamatus erat apud Dominum suum, quasi dissipasset bona ipsius, audivit ab illo: *Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuae: Jam enim non poteris villicare*. In quibus auctoritatibus instrumur qualiter debeamus erga subditos nos habere. Cum igitur ad aures nostras, multis clamoribus praecedentibus, non solum semel, sed pluries et plurium virorum bonorum et honestorum relatione condigna fama etiam nihilominus publice deferente, pervenit quod magister Arnaldus de Villanova quondam, dum viveret, composuerit et ediderit multos et diversos tractatus, in quibus multi contra fidem sanctam catholicam et orthodoxam errores sub quibusdam coloribus continentur, et ipsi tractatus sic compositi errores multipharios amplectuntur, et dubia circa fidem Domini Jesu Christi plurima continent in se ipsos: aliqui enim de dictis tractatibus seu libelli continent in se haereses, alii errores, alii temeritates, alii falsa et dubia circa fidem, multosque de catholicis viris simplicibus et mulieribus, qui ipsis utuntur libris, et ex simplicitate et ignorantia adherent dictis ipsorum libellorum et tractatuum, possent de facili perducere ad errorem et etiam ad ruinam et ad cespitandum in fide Dei sanctissima, et talia quae in perversionem et subversionem totius status sanctae matris Ecclesiae catholicae, non solum Christianorum laycorum sed etiam omnium clericorum et religiosorum virorum, cujuscumque status seu conditionis existant, non debeant sic inulta conniventibus oculis praeteriri, imo sint a coetu fidelium radicibus extirpanda: idcirco nos Gaufridus de Crudivilis, Praepositus Terraconae, gerentes vices Terraconae Archiepiscopi sede vacante, zelo

¹ Conservaban un traslado auténtico los Dominicos de Barcelona. La publicó el P. Villanueva.

fidei inducti, cum periculosum sit et peccatum contumelias contra fidem catholicam sustinere, studuimus quod possemus praedictis erroribus adhibere, cum ad hoc teneamur, remedium opportunum. Vocavimus virum religiosum fratrem Jhoannem de Longerio, Inquisitorem haereticae pravitatis, ut cum eo conferremus et deliberarem, qualiter super praedicto negotio esset cautius procedendum. Propter quae cum secundum canones integrum sit iudicium quod plurimorum sententia confirmatur, ut valeremus in negotio fidei cum maiori securitate procedere, vocavimus ad Nos viros venerabiles et discretos et litteratos religiosos fratrem Bernardum Dominici, Lectorem fratrum praedicatorum Barchinonae, fratrem Bernardum de Pim, Lectorem fratrum Praedicatorum Ilerdae, fratrem Arnaldum de Canellis, Lectorem de ordine fratrum Minorum, fratrem Bernardum Simonis, Lectorem fratrum Praedicatorum Terraconae, fratrem Guillelmum Carocha, Lectorem fratrum Minorum Terraconae, fratrem Jacobum Ricardi, ordinis cisterciensis, Lectorem in Monasterio de Populeto, fratrem Raimundum Otgerii, ordinis cisterciensis, Lectorem in monasterio Sanctarum Crucium. Omnibus commissimus quod diligenter examinarent errores et temeritates, qui continebantur in dictis tractatibus et libellis. Qui convenientes in unum cum diligenti studio praedicta examinauerunt, et nobis fideliter retulerunt die sabbati quae fuit octavo Idus Novembris, anno Dom. millesimo CCC sexto-decimo. Quibus praesentibus, et nobis assistentibus in capitulo canonicorum Terraconae ecclesiae, praesentibus etiam et nobis assistentibus pluribus religiosis viris in Theologia Doctoribus et aliis viris peritis, inter quos erant Venerabilis frater Jacobus Alamanni, Prior Provinciae fratrum Praedicatorum in provincia Aragoniae, et Venerabilibus Berengario de Calders, Succentore, Gundisalvo de Castro et Francisco de Casanovo, canonicis Terraconae, ecclesiae, et aliis etiam canonicis vocatis simul consentientibus, vocatis etiam reverendis Patribus monasteriorum Populeti et de Sanctis Crucibus Abbatibus, et praesentibus eorum procuratoribus, Lectoribus praedictis, praedicta die Sabbati, non ferentes opprobrium nec contumeliam fidei christianae, verisimiliter formidantes ne falsitates et errores in dictis tractatibus contenti possent non solum simplices, sed etiam litteratos perducere in errorem, cum etiam ibi tota universalis Ecclesia laederetur tam in capite quam in membris, et etiam in ejus dictis detraheretur plurimum Eucharistiae sacramento, de consilio et expresso assensu omnium praedictorum, libellos et tractatus qui inferius continentur duximus sententialiter condemnandos. Nos itaque dictus Praepositus et dictus Inquisitor damnamus, reprobamus ac sententialiter condemnamus libellos sive tractatus dicti magistri Arnaldi per ordinem qui sequuntur:

»Primum qui intulatur *De humanitate et patientia Jesu Christi*, et incipit: *Filla, si la amor natural*, ibi enim ponit naturam humanam a Deo assumptam, aequalem Deo in omnibus bonis suis, et quod tam alta sit humanitas in Deo quantum divinitas, et tantum possit, quod videtur esse error in fide, quia nihil creatum potest aequari Deo, et est contra symbolum Atanasii, ubi dicitur: *Minor Patre, secundum humanitatem*; et in Johanne dicit Christus: *Pater maior me est*. Item dicit in libro *De fine mundi*, qui incipit: *Entés per vostres paraules*, quod quam cito anima Christi fuit unita divinitati, statim ipsa anima scivit omnia quae divinitus scit, quia alias non fuisset cum ea una

persona, praecipue quia scire est circumstantia pertinens ad suppositum individuale; et non ad naturam. Ex his ejus verbis magna duo dubia insurgunt, quia ponit animam Christi scire omnia, quae divinitus scit, et quia videtur annuere quod in Christo non sit nisi una scientia.

»Item damnamus libellum qui intulatur *Informatio Beguinorum vel lectio Narbonae*, et incipit: *Tots aquells qui volen fer vida spiritual*. Ibi enim dicit quod diabolus ingeniose deviare fecit totum populum Christianum a veritate Domini Jesu Christi, sic suxit et evacuavit quod non dimisit in eo nisi pellem, id est, apparentiam cultus ecclesiastici; quem facit ex usu, et fides quam habet est talis, qualis est fides daemonum, et quod totus populus christianus ducitur in infernum, et quod christiani per singulos status palam vita et moribus et affectibus Christum abnegaverunt, et quod in toto corpore Christi collegii, usque ad verticem a planta pedis, non solum vivit, sed regnat et imperat talis apostasia. Ex quibus verbis videtur quod non sit gratia in tota Ecclesia militante. Quod videtur nobis temerarium et error in fide, cum Salvator dicat Mathaei ultimo: *Ego autem vobiscum sum usque ad consumptionem saeculi*; et contra illum articulum: *Credo Sanctam Ecclesiam Catholicam*. Item quod dicitur expresse, et sequitur ex hoc quod tota Ecclesia militans damnatur, reputata consimili modo temerarium, et errorem in fide, et contra articulum *Remissionem peccatorum*.

»Item damnamus libellum, qui intulatur *Ad Priorissam vel de caritate*, qui incipit: *Beneyt et loat sia de Jesu Christi*; ubi dicit quod omnes claustrales sunt extra charitatem et damaantur, et quod omnes religiosi falsificant doctrinam Christi. Quod est temerarium dicere et manifestum mendacium.

»Item damnamus libellum, cujus titulus est *Apologia*, et incipit: *Ad ea quae per vestras litteras*, ubi condemnat studium philosophiae, et doctores theologicos qui aliquid de philosophia posuerunt in suis operibus. Quod dicimus temerarium et periculosum in fide, quia videtur condemnare Augustinum, Hieronymum et alios Doctores per Ecclesiam canonizatos, qui eundem modum tenuerunt.

»Item damnamus litteram sive libellum, qui incipit: *Domino suo karissimo*; ibi enim damnat totam Ecclesiam.

»Item damnamus libellum, qui intulatur *Denunciatio facta coram Episcopo Gerundensi*, et incipit: *Coram vobis Reverendo*. Ibi enim dicit quod revelatio facta Cyrillo est pretiosior cunctis Scripturis Sacris, quod est error in fide, cum fides dependeat ex Sacra Scriptura, et non ex illa revelatione, et ideo preponit fidei dictam revelationem.

»Item damnamus libellum, qui intulatur *De helemosina et sacrificio*, et incipit: *Al catolic Enquiridor*, et infra: *Fac vos saber que la questió que vos en vostra letra proposats*. Ibi enim dicit quod opus misericordiae plus placet Deo quam sacrificium altaris: quod est temerarium et etiam erroneum, tum quia inter omnia sacramenta ecclesiastica sacramentum Eucharistiae est pretiosius et nobilissimum quod possit Deo offerri, tum quia incomparabiliter plures rationes acceptabilitatis sunt in sacramento Eucharistiae quam in helemosinae largitione. Item quia ibidem dicitur quod stabilens capellanus vel faciens celebrari missas post mortem non facit opus caritatis, nec ex hoc meretur vitam aeternam, quod est hereticum, et est contra id quod communiter tenet Ecclesia, et contra canonem missae et contra Scripturam Sa-